

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. LXI. Vtrùm necesse fuerit, ignorantias & errores à Deo prohiberi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

Stet ergo cum in hac parte contradictionis reum esse.

Præterea non erat cur ad illud Augustini dictum horreret, ille enim nil tibi aut dicit aut insinuat, quod notorius, & universaliter receptis doctrinis non sit conforme, ut patet.

Genuina bellorum causa non est error, aut ignorantia.

25. Mala reipublicæ bello illata absurdè tribuuntur errori & ignorantia, tamquam genuina illorum causæ, cum certò constet, ea non præcisè ab errore, sed opinionum ac affectionum diversitate pendere; dum enim utraque pars putat se jus habere, ac utraque omni conatu jus suum sibi vindicare studet, bellum indicitur, & cum reipublicæ nocumento geritur. Sanè si omnes circa jus præsentium uniformiter errarent, & sicut hi falsò credunt jus ad se non ad alios pertinere, sic alii falsò judicarent non sibi sed aliis jus favere, per hoc ipsum bella non minùs cessarent, quam si omnes in veritate scienda convenirent. Ergò non est cur bella magis tribuantur errori quàm veritati. Et sanè neutri ut causæ totali, sed utrique ut causæ partiali tribuuntur. Itaque per hujusmodi exempla Celladeus suæ causæ malè consuluit.

26. Nec tantùm malè consuluit causæ suæ, sed eam protùs pessumdedit, sibi que ac principali suo intento apertè contradixit. Ait enim, &

rectè, subditos in dubio & posse & debere suo Regi obedire, & ad bellum procedere. Unde sic infero. Ergò ignorantia plurimùm emolumentum subditis militantibus affert. Per illos enim bellum geritur, & omnia belli mala per illorum operam inducuntur. Ignorantia autem facit, ut illa quamvis mala sint & injusta, à militibus non solum sine peccato, sed etiam honestè parentur. Ergò talis ignorantia de facto multum prodest, cum maximam reipublicæ partem in rebus materialiter malis à peccato excuset, & quod plus est honestam obedientiam fundet, quia obligationem ad eam præstandam inducit; quod autem sit ad exigentiam obligationis, sicut absque peccato omitti nequit, sic cum honestate & merito exhibetur. At hoc toti intento principali, atque Celladei etiam expressè Celladei doctrinæ in hac ipsa quaestione contradicit. Quia intendit probare nil boni sed plurimum mali per ignorantiam & errorem induci, hic autem per unius tantùm rei ignorantiam maxima & universalissima reipublicæ mala excusat & honestat; quia omnes fermè milites, in causa etiam injusta, & excusantur & bellando benè faciunt. Ergò quod tradit de militum excusatione intento principali ipsius, & doctrinæ hujus quaestionis contradicit.

QUÆSTIO SEXAGESIMA-PRIMA.

Vtrum necesse fuerit, ignorantias & errores à Deo prohiberi.

1. **H**E hoc argumento tractat Celladeus parte 2. lib. 1. quaest. 2. Eum ego comitari decrevi, ut quæ vera sunt approbem, & quæ à vero desectant rejiciam; idque facio, non quòd quaestio aut peculiarem difficultatem habeat, aut multùm ad præsens institutum faciat, sed quia ipse magnùm in ea, ut in principio ad suum contra nos intentum maximè conducibili, vim ponit. Sit ergò

ASSERTIO PRIMA.

Plena & absoluta ignorantia nulla lege prohiberi potest.

2. **P**ROBATUR. Lex, ut vim habeat, promulgari, intimari, subditisque applicari debet, alioquin neminem dirigere ac obligare potest. Ergò nulla lex plenam & absolutam ignorantiam prohibere potest. Alioquin ligaret, & dirigeret antequam promulgaretur, subditisque intimaretur ac applicaretur, quia ipsa promulgatio, intimatio ac applicatio legis, est aliqua notitia, quæ vi legis obligantis non inducitur.

R. P. A. Terilli, Regula Morum. PARS. II.

sed aliudè habetur. Ergò plena ignorantia prohiberi non potest.

Præterea plena ignorantia significat carentiam omnis omnino cognitionis. At homo carens omni cognitione non est liber, & consequenter non est capax præcepti. Ergò nemo capax est præcepti prohibentis plenam ignorantiam.

ASSERTIO II.

Nulla lex potest directè prohibere plenam ignorantiam aut sui, aut objecti quod prohibet.

3. **P**ROBATUR. Plena ignorantia legis, aut objecti per legem prohibiti, evidenter tollit omnem promulgationem, intimationem, & applicationem legis; hæ enim in aliqua legis & objecti prohibiti notitia consistunt, nec inducuntur vi legis anteceden ter obligantis, ut patet. Ergò non possunt directè præcipi per legem, qua ad ipsam legem implendam obligamur.

Confirmatur. Nulla lex directè reflectit supra seipsam, sed solum fertur in objectum à se distinctum. Ergò nulla lex directè præcipit cognitionem sui ipsius, seu directè prohibet ignorantiam sui,

S

sui,

fui, quia illud solùm directè prohibetur per legem, quod lex in mente legislatoris repræsentat, & ad quod voluntas ipsius extenditur.

ASSERTIO III.

Nulla lex potest directè præcipere cognitionem, aut sui, aut objecti sui, absolute necessariam ad subditum proximè obligandum.

Lex nõ potest directè præcipere cognitionem sui

4. **PROBATUR** eodem modo. Notitia legis, & objecti quod lex exigit, absolute necessaria ad subditum obligandum non sequitur obligationem subditi, sed vel ad illam præsupponitur, vel certè eam constituit. Ergò talis notitia non potest inferri vi legis ad illam obligantis; alioquin obligatio ad illam ex obedientia ponendam præcederet. Ergò ante talem cognitionem haberetur notitia legis & objecti præcepti sufficiens ad subditum obligandum; quod est contra suppositum.

ASSERTIO IV.

Ignorantia aliqua, & error, circa res à lege obligante distinctas, possunt directè prohiberi per legem.

Aliqua ignorantia directè prohiberi potest.

5. **PROBATUR.** Idem est ignorantiam aliquam & errorem circa talia prohiberi, ac scientiam seu cognitionem vel fidem de illis præcipi. At cognitio seu fides multorum præcipitur. Sic de factò obligamur credere iis, quæ Christus revelavit. Ergò ignorantia aliqua & error circa illa prohibetur. Dixi *ignorantia aliqua*, non omnis, quia plena ignorantia seu incogitantia de lege & ejus objecto præcipi nequit per illam ipsam legem, ut ostensum est. Itaque aliqua saltem apprehensio legis & rei præceptæ non est effectus obligationis. Talis autem apprehensio rei præceptæ opponitur plenæ ejusdem ignorantia, ut patet.

Errores prohiberi possunt.

6. Cæterùm si de errore loquamur, res est clarior, quia Ecclesia anathema dicit contra omnes, qui erroribus ab illa damnatis assensum præbent. Ergò Ecclesia prohibet tales errores. Sed & Christus ipse jussit nos falsis Prophetis non credere. Ergò Christus manifestè prohibuit fidem falsam, seu errorem.

Exemplum S. Pauli rem totam ob oculos ponet. Christus apprensus illi propè Damascum, jussit illum ingredi civitatem; prædixitque ibidem dicendum ipsi, quid illum facere oporteret. Vi hujus mandati Paulus obligabatur illis credere, quæ ipsi dicenda erant, quæque in particulari ignorabat, quamvis in generali jam sciret aliqua ipsi dicenda, & se debere illis fidem dare. Ergò vi hujus mandati tenebatur ignorantiam illam particularem depellere, & media ad illam depellendam adhibere, quia fides eorum erat res per mandatum illud directè præcepta. Cæterùm generalis notitia rerum dicendarum, quæ opponebatur ignorantia talis notitiæ, non poterat præcipi per illud mandatum, sed antecedenter ad ejus obligationem inducebatur. Ergò mandatum illud ita directè prohibebat ignorantiam rerum ipsi dicendarum, ut tamen nullo modo prohiberet ignorantiam sui, aut plenam ignorantiam objecti præcepti, impossibilem cum instru-

ctione sufficiente ad sciendum, se obligari ad fidem rebus dicendis præbendam. Ecce uno exemplo veritas omnium harum assertionum redditur clarissima.

7. Atque hinc sequitur, legem aliquam sufficienter proponi posse per cognitionem, quæ ab illa lege præcipi non potest, vi cujus obliget ad clariorem sui cognitionem, eaque mediante ad totius operis executionem. Hoc enim manifestum est in exemplo allato; quia Deus per voluntatem suam Paulo intimatam obligabat eum, & ad audiendum dicenda, & ad illis obediendum. Ergò mandatum illud obligabat ad clarioris sui notitiam, & ad omnia clarè scita executioni mandanda. Sed prima hujus legis notitia sub obligationem cadere non poterat; constat enim ex dictis, primam legis notitiam sub talis legis obligationem cadere non posse.

ASSERTIO V.

Congruum fuit, & moraliter saltem necessarium, ut Deus homini lapsò ignorantia aliquas & errores prohiberet.

8. **PROBATUR.** Idem est cognitiones veras præcipi, ac ignorantias aliquas & aliquos errores prohiberi. Sed congruum, immò moraliter necessarium fuit aliquas cognitiones veras homini lapsò præcipi. Ergò & ignorantias ac errores illi prohiberi. Probatur minor. Non debuit homo lapsus sine lege dimitti. Ergò obligari debuit, saltem ad Deum colendum, & ad ea scienda, quæ ipsi absolute necessaria erant ad salutem, modò absoluta eorum notitia non esset illi indita independentè à lege obligante. At certum est, quòd absoluta & clara eorum notitia illi indita non fuerit. Ergò necesse fuit, ut, mediante confusa aliqua & prævia cognitione eorum, obligaretur ad ea scienda; & consequenter ad depellendam ignorantiam & errorem tali scientiæ contrariam; quia sine illis, nec Deum debitè colere, nec ad finem suum pervenire poterat.

Hæc tamen omnia ita intelligenda sunt, ut prima legis aut objecti præcepti notitia per nullam legem præcipi potuerit; ignorantia enim aliqua auferenda est, seu aliqua, & quidem sufficiens legis notitia ponenda est prius quàm lex quemquam obligare possit.

9. Hæc videntur satis perspicua, & abundè sufficientia ad resolutionem questionis generaliter propositæ, quia non est hujus loci quæretæ quæritæ in particulari, quæ ignorantia, & qui errores aut possint aut debeant prohiberi. Cæterùm Cellæ deo in abstracto, ac in universali hoc loco discutit, ut difficile sit discernere, quid velit. Ed tamen, quantum colligere potui, collimat, ut plenam legis ignorantiam per legem prohiberi velit; nisi enim hoc probet, quæstiones istæ ad illius intentum nil conducunt. Ut autem hoc probet, generalissima ignorantia & erroris notione usus, contendit aliquas ignorantias & errores & potuisse & debuisse prohiberi; unde infert, ignorantiam & errores circa legem effectivam per legem prohibitos. Sed doctrinam ejus promamus.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Quæ legis ignorantia prohibetur, per legem juxta Celladeum.

10. **O**BJICIT primò. Ignorantia & errores sunt majus malum hominis tam quoad se, quam quoad Deum, & proximum, quam furta, homicidia, mendacia, ut satis constat ex quæstione superiore. Sed illa mala minora ad rectum hominum regimen prohiberi debuerunt. Ergò à fortiori necesse fuit errores & ignorantias prohiberi.

Confirmatur. Prohibitio reliquorum vim & effectum habere nequit, non prohibita ignorantia & errore; lex enim & prohibitio media sui cognitione effectum & finem suum consequitur, nempe vitiationem mali prohibiti. Ergò lex prohibens mala, jubet sanè sui cognitionem, prohibetque proinde ignorantiam, qua effectus impeditur, & multò magis errorem, quo mala illa tamquam bona & præcepta perpetrantur. Nam in debito faciendi (ut rectè Suarez de Censuris disp. 4. sect. 8. num. 15.) intrinsecè includitur debitum sciendi.

Ratio est, quia sicut intentio finis est virtualis saltem amor mediorum, & odium impedimento- rum; ita voluntas præceptiva vel intentiva boni virtutis est voluntas eorum, quæ sunt necessaria ad virtutem, & odium impedimento- rum. Nam voluntas jubens bonum, & permittens impedi- mentum istulta esset, & secum pugnaret. Sic si quis obligetur ad Sacrum audiendum, non potest illi permitti, ut maneat domi, ubi Sacrum non peragitur. At ita se habet ignorantia & error ad omnia præcepta. Ergò eorum ignorantia & error licita esse nequeunt; alioquin optimum ad innocentiam compendium omnium ignoratio foret; & ad hoc nitendum esset, ut lex omnis ignoraretur, omnisque ejus memoria à corde nostro raderetur.

Fieri quidem potest, ut malum prohibitum citra legis notitiam vitetur. Sed illud casuale erit, & præter providentiam legislativam, cujus est subditos dirigere. Ergò ut mala illa tum certius, tum sepius, tum etiam ex legis directione vitentur, ignorantia & error prohiberi debet, sicut reliqua impedientia. Atque hinc est, quòd magna pericula violandi legem, legis ipsius extinctio, ac similia per legem ipsam prohibeantur.

Miranda proinde incititia illius, qui fidentissimè ausus est querere, quonam Decalogi præcepto opinionum probabilium usus prohibeatur? Obvium enim est, omnes falsas opiniones in una- quaque materia esse prohibitas, præcepto circa illam materiam lato, tamquam impedientes & frustrantes finem & effectum præcepti. Dicat Theologus iste quo Decalogi præcepto prohibi- tum sit, ne quis ex omnibus libris radat quod scriptum est, non Machaberis? Hæc sanè lex non dicit, Ne me deleas, sed dicit, non Machaberis. Leges latae sunt, ut servantur. Hoc autem impeditur falsa opinione & errore, qui aliquando totam civitatem, aut regnum pervadit. Ita Celladeus quæst. 2. §. 1.

Nullitas argu- menti ostenditur.

Respondeo, consequens argumenti ex antecede- nte non inferri: mala enim illa, etsi minora, prohiberi debuerunt, quia aliter vitari non potuissent; at ignorantia & error de lege illa vetante independenter à lege removeri potuit, ac debuit. Ergò quamvis ignorantia & error sit majus malum, quam furta, & homicidia, non sequitur illa prohiberi debuisse sicut ista, aut etiam potuisse. Sufficit enim ad intentum legislatoris & R. P. A. Terilli, Regula Morum. PARS II.

ad finem legem, si impediatur, quamvis ex obligatione legis non arceantur. Hæc quidem verissima sunt, si sermo sit de omnimoda ignorantia legis, & rei per illam vetitæ, quibus tamen non obstantibus, verum est, multas ignorantias & errores per leges prohiberi; verum illæ ignorantia sunt materia seu objectum legis, à lege vetante distinctum, alioquin per illam directè prohiberi non possent, sicut absoluta legis ignorantia per ipsam legem prohiberi nequit.

11. Unde respondetur ad confirmationem, legem habere vim & effectum, etsi sui ignorantiam non prohibeat, quia legislatoris est providere & efficere, ut notitia legis alià vià inducatur, quam per ipsius legis obligationem, cum per hanc induci nequeat. Itaque lex prohibens mala non prohibet sui ignorantiam, sed præsupponit sui cognitionem alià vi esse inductam. Dictum illud Suaris est verissimum, sed ille ibi expressè loquitur, juxta sensum Assertionis quarta, de homine aliquod officium aut statum suscipiente, cui multa onera sunt annexa; manifestum enim est, neminem tali statui satisfacere posse, nisi suas obligationes noscat. Cùm ergò antecedenter generaliter sciat, se multa debere facere, utique in tali debito faciendi intrinsecè involvitur debitum sciendi, quia ex eadem lege, qua scit se ea debere facere, quæ nondum explicitè novit, obligatur ad ea discenda, ut sic suam obligationem impleat. Cæterum si ante statum initum de omnibus claram cognitionem haberet, debitum sciendi non involveretur in debito faciendi, sed absoluta omnium scientia præsupponeretur ad omne debitum faciendi. Cæterum nec Suarez, nec ullus loquitur in sensu priorum assertionum, ideoque nemo favet Celladeo, qui sine sufficienti fundamento illas impugnare videtur.

An & quomodo à bitum sciendi involvatur in debito faciendi?

12. Eadem æquivocatio latet in ratione, quam confirmationi subjungit; nam legislator & lex prohibens malum non permittit impedimentum finis, sed illud removet per intimationem legis. Verum illa intimitas per obligationem legis induci nequit, ut patet. Unde nulla est paritas in exemplo; nam qui præcipit auditionem Sacri, dum manifestat præceptum, manifestat se velle impedimenta audiendi Sacri amoveri, ideoque non permittit illa, sed ea vetat. At si sermo sit de ipsa legis notione, illius ignorantia per legem prohiberi non potest, sed est impedimentum alià vi àuferendum, & aliis viis semper aufertur.

Nullitas confirmationis Celladei.

13. His positis sequitur Theologum illum, quem Celladeus mirandæ incititæ arguit, non incitè, sed non minus sapienter quam confidenter petiisse, quo Decalogi præcepto opinionum probabilium usus prohiberetur? Noverat ille primò, benignam sententiam esse reflexam, & considerare res opinioni probabilis substantias in ordine ad circumstantias diversas ab eis, quas opinio directæ contemplatur; ideoque noverat res illas non esse hinc & nunc prohibitas vi ullius legis Decalogi, quamvis contingat, opinionem directam esse falsam. Unde acutè & efficaciter quæstionem illam movet, cui certè Celladeus non respondet, & ne quidem tangit id, in quo præcipua difficultas vertitur.

Def. nditor Theologus, quem Celladeus incititæ arguit.

Noverat secundò, errores invincibiles, saltem quæ tales, nullo Decalogi præcepto esse prohibitos. Et hoc ipsum Celladeus fatetur; quia cùm peccata nec sint nec esse possint, nullo præcepto prohibentur. Rursus noverat omnem opinionem certò practicæ probabilem actu animam informantem, aut veram esse, aut esse invincibi-

Celladei
traditio.

liter erroneam. Unde rectè intulit, usum illius non repugnare Decalogo, & meritò petiit, cui illius præcepto repugnaret. Atque hic inconsequentia & contradictio Celladei notanda est. Mala contra intentum legis æquè patrantur per errorem invincibilem, ac per alium quemvis. Et tamen lex, quæ prohibet illa mala non prohibet errorem invincibilem. Ergò non prohibet omne medium inferens mala, quæ vetat. Ergò inconsequentè loquitur, & propria argumenta solvere tenetur. Præterea sibi contradicit, dum multis in locis expressè asserit, errorem invincibilem non esse peccatum, nec prohiberi à lege; hic autem contendit, omnem errorem per quem rei præcepta positio impeditur, esse prohibitum per illam ipsam legem, & esse peccatum.

Noverat 3 ille Theologus, magnam diversitatem esse inter legem certam & dubiam; illam obligare, hanc non obligare noverat. Noverat etiam, omnem legem probabiliter non existentem dubiam esse, & non sufficienter promulgatam. Unde meritò petiit, qua lege usus probabilium prohiberetur? Nec satisfacit Celladeus dicendo, unamquamque legem prohibere omnes opiniones falsas de illius materia, sive strictas sive laxas; quia etsi hoc verum esse concedatur pro casu, quando veritas certò sciri potest, eò quòd, lege semel sufficienter intimata, obligemur ad dubia de lege diligenter excutienda, ideoque teneamur veritatem invenire, quantum humano modo inveniri potest. At si veritas non possit certò inveniri, sed lex maneat incerta, nullum est jus prohibens decisionem probabilem, etsi fortasse contingat illam esse falsam; quia jus dubium nullam obligationem inducere potest, ut in superioribus fusè ostensum est. Hæc noverat Theologus ille, qui citò respondisset Celladeo, legem naturæ dictare Deum nolle, leges à se latas per nostram industriam ab hominum cordibus, aut è Sacris Libris eradi, sed velle, ut quisque juxta suum statum alios illas doceat. Nec de hac lege quisquam dubitat, sive illa sit peculiaris lex reflexa, sive ipsa directæ lex à Deo lata. Jam quòd legis certæ impletio opinione & errore impediatur, magnum malum est; sed quòd legis incertæ observatio non vigeat, quando certò probabile est legem non dari, malum non est, quòd ulla lege prohibeatur, aut prohiberi mereatur, ut ostensum est *quæst. 3.* Itaque in priori casu ignorantia & error non sunt licita, nec adhiberi possunt ut media ad innocentiam, cum sint media absolute prohibita & certò mala. At error & ignorantia in secundo casu, cum sint invincibiles, à peccato excusant, innocentiam servant, & opus bonum fundant.

Deus exigit,
ut notitia
legum suarum
in mentibus
nostri vigeat.

14. Objicit secundo. Præcipuum, quod hic intenditur, est probare, quòd leges omnes sui ignorantiam, & multò magis sui errorem prohibeant. Hoc autem ex eo probatur, quòd Deus tantopere in lege veteri memoriam legis commendaverit. *Deuter. 11. Ponite hæc verba mea in cordibus & in auribus vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocare. Docere filios vestros, ut illa meditentur, &c.* Et *cap. 4.* præceptum est, ne quid addatur aut detrahatur verbis legis. At ignorantia fit ablatio, errore autem tam additio quam detractio fieri potest. Demum Psalmi pleni sunt laude eorum, qui memores sunt mandatorum, qui ea intelligunt, meditantur, & in corde retinent. Horum finis est, ut lex sciatur, quia nisi sciatur, nequit observari. Unde sicut scimus legem conditam nil

prodesse, nisi promulgetur, & ita in hominum notitiam veniat, ita scimus eos, qui lege promulgata ad aliquid tenentur, teneri etiam ad ejus cognitionem. Ergò ignorantia & error legis sunt prohibita. Hinc inter Christianos sanctum est, teneri aliqua scire, nec licere ignorare. Inde Patres filios, Parochi subditos instruere tenentur. Quod si ignorantia & error licerent, omnes istæ obligationes cessarent. Præterea vix interminatum est dicentibus malum bonum, & bonum malum, hoc est errantibus in rebus præceptis; vel si activè accipiatur, dictum est contra facientes errare. Hoc idem vix Christus Doctoribus legis cæcis cæcorum ducibus denunciavit. Demum quæcumque de legum necessitate, utilitate, ac sine traduntur, vana sunt, si impunè liceat ignorare legem & errare; lex enim ignorata est sicut non lex; non regulat, non inducit bona, non impedit mala. Similiter lex ignorata in parte, vel ab aliquo, quoad hunc, & in ea parte frustratur. At legem cassare aut frustrare, & bona legis tollere non licet. Ergò neque illam ignorare. Ergò multò minus errare, quia per errorem cuncta inversè ordinantur, & sunt. Hinc omnes Theologi ad aliquam sciendæ legis diligentiam obligant. Ergò ignorantia & error legis prohibita sunt & prohiberi deberent. Ita Celladeus §. 2.

Respondeo hæc omnia validissimè confirmare *assert. 4.* sed priores non attingere. Et sanè quidquid ex Sacra Scriptura affectur, supponit notitiam legis præcessisse, per quam homines satis sciebant, se obligari ad legem memorandam, eamque suos subditos docendam, &c. Unde non inferitur, quòd lex plenam sui ignorantiam prohibere valeat, cum tamen de hoc solo procedat quæstio. Cæterum non solum constat ex dictis, quòd nulla lex talem sui ignorantiam prohibere possit, sed id ipsum ex eo, quòd Celladeus de legis promulgatione ponderat, clarissimè convincitur. Peto enim, cur lex condita, sed non promulgata, non possit obligare homines. Certè si posset præcipere sui notitiam, aut plenam sui ignorantiam prohibere, non minus posset obligare ante promulgationem, ut sciretur, quam post promulgationem obligare eos, qui nullam unquam de lege tali mentionem audierunt, aut cogitationem habuerunt. Quia notitia aliorum, & promulgatio aliis facta, non magis juvat, ut lex me dirigat, nisi aliqua illius notitia ad me derivetur independenter à directione legis, quam lex condita poterat alios juvare & dirigere, antequam promulgaretur. Itaque dicere, legem penitus ignoratam posse obligare ad sui notitiam, & negare legem conditam sed non promulgatam posse ad sui notitiam obligare, aliud non est, quam inconsequentè loqui, & reipsa contradictoria docere. Celladeus utrumque expressè tradidit. Ergò & inconsequentia & contradictionis reus est.

15. Est etiam aliud, in quo & nostram opinionem confirmat, & sibi etiam contradicit. Contendit hic, legem prohibentem mala, sui etiam ignorantiam prohibere, ideoque legis ignorantiam non excusare, nec impedire, quòd minus mala per legem prohibita, si parentur, sint mala. At contrarium prorsus docuit hic *quæst. 11. §. 5.* ubi tradit, ignorantiam de belli injustitia excusare subditos milites, etiam quando bellum est injustum; nec eos obligari ad justitiam belli inquirendam. Et tamen illi sunt qui moribus &

bonorum spoliationem alius contra legem Dei inferunt, quando bellum est injustum. Lex ergo non occidendi, non auferendi alium, &c. non semper prohibet sui ignorantiam, saltem prout refertur ad praxim in bello, sed ita respicit maiorem hominum bellantium partem, ut ne quidem ad diligentiam sciendi veritatem obliget. Et tamen eadem in hoc casu mala eveniunt, quae evenirent, si nulla eiusmodi lex extaret. Hoc autem contradicit doctrinae praesentis objectionis, ut patet, & nostram sententiam confirmat, quia inde aperte sequitur, legem prohibentem mala non semper prohibere sui ignorantiam, alioquin semper malum esset, illam ignorare, & ad veritatem sciendam aut certe querendam semper teneremur.

Celladei contraditio.

Alia Celladei contraditio.

16. Eadem doctrina Celladei ex alio capite contradicit illis, quae tradit, in hac quaest. Contendit enim, legem ideo obligare ad sui notitiam, quia si ignoretur, maxima mala proveniunt, quae impedirentur, si esset scita, ut constat ex prima objectione. Hoc si verum esset, utique lex vetans homicidia & rapinas injustas obligaret milites ad sui notitiam, quia per illam notitiam ingentia mala, quae in bellis contra iustitiam fiunt, non evenirent, ut bene probat Celladeus. At per ipsum legem illa non obligat milites ad sui cognitionem, quamvis ex illius ignorantia & errore omnia illa mala eorum ope ac manu proveniant. Ergo doctrinae istae sibi contradicunt. Sed missis istis contradictionibus, ad reliqua in objectione contenta respondeamus.

Prima notitia legis in pueris non oritur ab obligatione legis.

17. Quod omnes dicamus, pueros, cum ad usum rationis pervenerint, obligari ad aliqua scienda, verissimum est, quia lumen rationis, educatio, ac aliorum exempla talem obligationem manifestant, quatenus illis notam faciunt legem generalem, per quam obligantur ad leges particulares sciendas, & servandas. Verum leges illae particulares earum quae notitia sunt materia circa quam versatur lex generalis; ideoque numquam est verum, quod ulla lex plenam sui ignorantiam prohibeat, quia si nulla umquam puero cogitatio legis aut obligationis incidisset, ille utique nulla lege ad quidquam obligari potuisset. Verum suppositio est falsa, quia ipsum naturae lumen multa ostendit, & alia docet esse inquirenda. Deinde pro puerorum instructione satis cautum est, eod quod Parentes & Magistri eos instituere teneantur, adeo ut raro aut numquam eveniat, quin pueri (saltem apud fideles) non exiguam instructionem habeant, per quam plura sciunt, & ad alia scienda se obligatos sentiant. Verum primae legum notitiae non a legum directione & obligatione, sed aliunde proveniunt.

Leges non sunt frustra, quia vis aliquando impunè ignorantur.

18. In superioribus responsum est ad illud quae, quod certe supponit legem latam & applicatam fuisse, & quod plus est, procedit de lege certa & certo obligante; nam de incertis, & quae hinc inde post omnem diligentiam manent certo probabilia intelligi non potest, nisi sibi contradicat, ut ostensum est.

19. Demum non sequitur leges frustra fore, si in aliquo casu impunè ignorari possint; frustra quidem fierent, nisi independentem ab illarum obligatione nobis innotescerent, quia alioquin nos omnino laterent. At cum providentia Dei effecerit, ut aliunde leges scirentur, quam per illarum obligationem, utique leges utilissimae sunt,

sicut erant prorsus necessariae, quamvis multae in particulari aliquo casu ab aliquo penitus ignorentur. Itaque ita lex per accidens impunè ignorari potest, ut non liceat hoc post legem scitam procurare, cum ad oppositum teneamur. Tota ergo ignorantia ex eo oritur, quod nemo nobis talem legem manifestavit, lex enim ipsa primam sui manifestationem vi suae directionis inducere nequit. Ergo licet licite non possimus conari ad cassandam legem, licite tamen possumus legem ignorare, non illam ignorantiam intendendo & procurando, sed in ulpabiliter nullam legis informationem a quoquam accipiendo. Porro obligatio ad diligentiam adhibendam non praecedit omnem legis notitiam, sed eam sequitur, ut omnes fatentur; si enim nulla legis & obligationis talis notitia animum informaret, nemo ad ullam diligentiam teneretur. Verum fieri nequit, quin lumen naturae talem obligationem proponat.

20. Obijcit tertio. Ex eo, quod aliqua ignorantia & errores sint magnum malum hominis, considerati sive ad se, sive ad Deum, sive ad proximum, intulimus illa necessariorum prohiberi; sicut furta & homicidia prohibentur: ex hoc autem sequitur, aliquas ignorantias & errores prohiberi in se & propter se, alias vero in alio & propter aliud. In primis intellectus humanus secundum se debet rectè ordinari ad Deum, ad se, & ad proximum, & maximum malum est privari hac ordinatione, idque considerando illud in se & merè propter se. Ergo ignorantia, & error contrarius huic ordini prohiberi debuit in se & propter se. At si sermo sit de ordinatione aliarum potentiarum ad Deum, ad se, & ad proximum, illa etiam debuit praecipere, & consequenter prohiberi debuit ignorantia & error circa talia, & legem ipsa praecipientem. Verum ignorantia haec non prohibetur in se & propter se, sed solum in alio & propter aliud, nempe in malo & propter malum deordinationis aliarum potentiarum evitandum. Exemplum sume in ignorantia legis de restituendo, illa enim solum prohibetur propter malum non restitutionis, quia si solutio aut restitutio numquam pertineret ad aliquem, ignorantia talis legis in eo esset, sicut ignorantia geometriae, nullum malum. Fixum ergo maneat, ignorantias & errores aliquando prohiberi in se & propter se, aliquando in alio tantum & propter aliud. Ita Celladeus §. 3.

Aliqua ignorantia prohibetur propter se, alia solum propter aliud.

Respondeo totum hoc illatum concedi posse ac debere juxta sensum *Affert. 4.* sed nullius momenti esse, si priores assertiones impetantur; ostendi enim, illationem illam, *furta & homicidia, etsi mala minora, debuerunt prohiberi, ergo ignorantia & error, utpote mala illa majora, prohiberi debuerunt*, nullam esse. Ratio est, quia illa cavere non poterant nisi per legem; at ignorantia & error, maxime circa Deum & generales obligationes ad nos & ad proximum, vitari potuerunt ac etiam debuerunt alia via, quam per vim legum, cum per illam removeri non possint. Hinc autem sequitur, plenam Dei & legum ignorantiam, quamvis sit maximum malum, nec debuisse nec potuisse prohiberi sive in se & propter se, sive in alio & propter aliud. At ignorantia & error, quae opponuntur notitiae clariori, aut scientiae alterius legis, bene prohiberi possunt, idque tam propter se, quam propter aliud.